

УДК 631.12

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЗОЛОТА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЗОЛОТОГО ЗАПАСУ ДЕРЖАВИ

<http://orsid.org/0000-0001-8321-3199>

Коренюк Петро Іванович, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету, доктор економічних наук, професор, korenyukp@gmail.com

Korenyuk Petr, Head of the Department of Organizations and Administration Dniprovsky State Technical University, Doctor of Economics, Professor

P. Korenyuk. Problems and peculiarities of the formation of the precious metals market in Ukraine.

Money in the form of credit has pushed gold from domestic and international turnover. Therefore, for gold you can buy the necessary currencies, and for the given currencies, respectively, any product. In the case of an economic crisis, the role of gold, as extraordinary world money, is significantly increasing. Industrialized countries account for more than 83% of world-centralized reserves and 77% of the total world reserve of gold reserves. In terms of volume of gold reserves, Ukraine is on the 49th place in the world ranking. The government is making quite active attempts in the form of a well-balanced fiscal policy of a state-owned type in order to revitalize the domestic gold market. In recent years, there has been a tendency for an increase in the number of banks willing to work with bank metals, which indicates a significant potential for the development of this market and the possibility of benefiting from operations on it for both banks and clients. Today, the gold reserves exist in the form of centralized stocks in treasury and state banks, in the form of private savings of individuals and legal entities, in the form of precious metal, which used in the branches of the national economy. Specialists of approximately 1,000 tons estimate real industrial stocks. Consequently, there is a problem of direct and indirect state support for the extraction of gold in Ukraine. In today's difficult economic conditions, when the state is compelled to take international loans, it was optimum to maximize the growth of its own gold reserves by buying gold scrap from the population, developing its own gold mining with the acceleration of entry into the world market.

Коренюк П. І. Особливості функціонування вітчизняного ринку золота та його вплив на формування золотого запасу держави.

Гроші у вигляді кредитних ресурсів потіснили золото з внутрішнього та міжнародного обороту. Так, за золото можна придбати необхідні валюти, а вже за дані валюти, відповідно, будь-який товар. У випадку економічної кризи роль золота як надзвичайних світових грошей істотно зростає. На промислово розвинуті країни припадає понад 83 % світових централізованих запасів і 77 % загального світового запасу золотих резервів. За величиною обсягів золотих запасів Україна знаходиться на 49 місці загальносвітового рейтингу. Уряд робить досить активні спроби у вигляді виваженої фінансової політики державницького типу щодо активізації вітчизняного ринку золота. Останніми роками має місце тенденція до зростання кількості банків, які бажають працювати з банківськими металами, і це свідчить про чималий потенціал розвитку даного ринку і можливості отримувати вигоду від операцій на ньому як для банків, так і для клієнтів. Сьогодні золотий запас існує в формі централізованих запасів в казначейських і державних банках, у формі приватних накопичень фізичних та юридичних осіб, у формі дорогоцінного металу, який використовується у галузях національної економіки. Так, на промислово розвинуті країни припадає понад 83 % світових централізованих запасів і 77 % загального світового запасу золотих резервів. За величиною обсягів золотих запасів Україна знаходиться на 49 місці загальносвітового рейтингу. Реальні промислові запаси оцінюються фахівцями приблизно 1 000 тон. Отже, виникає проблема прямої та непрямой державної підтримки видобування золота в Україні. В сучасних складних економічних умовах, коли держава змушує брати міжнародні позики, оптимально було максимізувати наповнення власного золотого запасу шляхом скупки золотого брухту у населення, розвиток власного видобутку золота з прискоренням виходу на світовий ринок.

Коренюк П. І. Особенности функционирования отечественного рынка золота и его влияние на формирование золотого запаса страны.

Деньги в виде кредитных ресурсов потеснили золото из внутреннего и международного оборота. Так, за золото можно приобрести необходимые валюты, а уже через данные валюты, соответственно, любой товар. В случае экономического кризиса роль золота как чрезвычайных

мировых денег существенно возрастает. На промышленно развитые страны приходится более 83% мировых централизованных запасов и 77% общего мирового запаса золотых резервов. По величине объемов золотых запасов Украина находится на 49 месте общемирового рейтинга. Правительство делает довольно активные попытки в виде взвешенной финансовой политики государственного типа по активизации отечественного рынка золота. В последние годы имеет место тенденция к росту числа банков, желающих работать с банковскими металлами, и это свидетельствует о большом потенциале развития данного рынка и возможности получать выгоду от операций на нем как для банков, так и для клиентов. Сегодня золотой запас существует в форме централизованных запасов в казначейских и государственных банках, в форме частных накоплений физических и юридических лиц, в форме драгоценного металла, который используется в отраслях национальной экономики. Реальные промышленные запасы оцениваются специалистами примерно в 1000 тонн. Следовательно, возникает проблема прямой и косвенной государственной поддержки добычи золота в Украине. В современных сложных экономических условиях, когда государство заставляет брать международные займы, оптимально было максимизировать наращивание собственного золотого запаса путем скупки золотого лома у населения, развитие собственной добычи золота с ускорением выхода на мировой рынок.

Постановка проблеми. Золото як засіб обігу і платежу внаслідок істотних змін перейшло в розряд золота як звичайного товару. В кінцевому результаті має місце послідовний рух з чітко вираженим вектором. У країнах з розвинутою ринковою економікою є потужні валютні ринки, в тому числі і ринок. Сьогодні золотий запас існує в формі централізованих запасів в казначейських і державних банках, у формі приватних накопичень фізичних та юридичних осіб, у формі дорогоцінного металу, який використовується у галузях національної економіки. У нашій державі, про що буде сказано по тексту, ринок ще відносно молодий. В таких умовах має бути побудована система його ефективного регулювання та ефективного функціонування у контексті вищевказаних інтеграційних процесів. Тим паче, в умовах кризових ситуацій і певної нестабільності зростає роль золотого запасу держави. Мало того, що він у нас є досить незначним. Так ще і маємо досить незначну частку золота у золотовалютних резервах. Крім того, існує проблема поповнення золотого запасу держави шляхом зростання видобутку з існуючого та розвідка потенційних родовищ золота. Вищевказане обумовлює актуальність обраної теми авторських досліджень у форматі наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами дослідження ринку золота займалися такі видатні вчені, як Н. Бодрова [13], О. В. Боришкевич [1], Д. В. Видолоб [2], Ж. П. Лисенко [10], О. М. Маліченко [6,], О. В. Михайловський [7], А. Г. Олексин [10], Ю. М. Попівняк [12] та інші вітчизняні і закордонні вчені.

Правове регулювання господарської діяльності на ринку виробів із дорогоцінних металів, зокрема золота, досліджувала у своїх працях Єфремова К. В. [3] та ряд інших вчених.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В кінці 20 сторіччя відбулися досить істотні зміни щодо ролі золота у валютній сфері. Так, гроші у вигляді кредитних ресурсів потіснили золото з внутрішнього та міжнародного обороту. Золото перестало використовуватися як засіб обігу і платежу, та відповідно, безпосередньо обмінюватися на готову продукцію. Тобто, фактично, воно стало звичайним товаром. Але золото зберегло за собою досить важливу роль як надзвичайні світові гроші. В сучасних умовах обсяг золотого запасу показує валютно-фінансові позиції держави і виступає показником її кредитоспроможності, що є особливо важливим в умовах глобалізації.

Так, за золото можна придбати необхідні валюти, а вже за дані валюти, відповідно, будь-який товар. У випадку економічної кризи роль золота як надзвичайних світових грошей істотно зростає. Країни, що розвиваються, отримали 46,5 т золота від МВФ у порядку повернення їх внесків, а продали 20 т для погашення зовнішньої заборгованості. Отже незважаючи на юридичну демонетизацію золота, воно фактично продовжує відігравати значну роль у міжнародних валютно-кредитних відносинах.

Сьогодні золотий запас існує в формі централізованих запасів в казначейських і державних банках, у формі приватних накопичень фізичних та юридичних осіб, у

формі дорогоцінного металу, який використовується у галузях національної економіки. Так, на промислово розвинуті країни припадає понад 83 % світових централізованих запасів і 77 % загального світового запасу золотих резервів. За величиною обсягів золотих запасів Україна знаходиться на 49 місці загальносвітового рейтингу (табл. 1).

Таблиця 1.

Золоті запаси держав світу та України за 1990-2017 роки, тон

Роки, назва держави	1990	2000	2010	2017	Питома частка у золото- валютному резерві державі, %	2017 у відсотках до		
						1990	2000	2010
США	8146,2	8136,9	8133,5	8133,5	75,0	99,9	100,0	100,0
Німеччина	2690,5	3468,6	3401,0	3373,6	70,2	125,3	97,3	99,2
Італія	2073,7	2451,8	2451,8	2451,8	67,5	118,2	100,0	100,0
Франція	2545,8	3024,6	2435,4	2435,9	64,9	95,7	80,5	100,0
Японія	753,6	763,5	765,2	765,2	2,5	101,5	100,0	100,0
Велико- британія	589,1	487,5	310,3	310,3	8,5	52,7	63,7	100,0
Білору-сія	...	1,2	35,3	46,5	26,4	x	3875,0	131,7
Україна	...	14,1	27,5	25,5	5,6	x	180,9	92,7

· Розраховано за даними Всесвітньої золотої ради станом на лютий 2017 року

Як видно з даних таблиці 1, за останні вісім років золоті запаси окремих провідних держав zostались на попередньому рівні, наприклад в США та Японії, що вказує на певну фінансову стабільність. Якщо ми порівняємо Україну з Білорусією, то ми побачимо, що темпи накопичення золотого запасу Білорусії значно перевищують аналогічний показник по Україні, хоча в абсолютному розмірі вони знаходяться орієнтовно в одному масштабі. Так, в Німеччині та Італії за досліджуваний період відбулося зростання золотого запасу відповідно на 25,4 і 18,2 відсотків. А от у Великобританії золотий запас скоротився на 278,8 тон або 47,4 відсотків. На перший погляд це досить небажане явище. Але для повної відповіді потрібно проаналізувати інші макрофінансові показники.

Проаналізуємо питому частку золота у золотовалютних резервах у США, Німеччині, Італії, Франції, яка свідчить про досить високий показник. А от у Японії та Великобританії спостерігається різке зниження питомої частки золота у золотовалютних резервах. Так, в Україні зрозуміла цифра 5,6 відсотків, адже держава лише стала на шлях демократичного розвитку і ринкові відносини перебувають на початковій стадії. Дещо парадоксально і це є позитивним явищем, що в Білорусії питома частка золота у золотовалютних резервах складає 26,4 відсотки, перевищуючи аналогічні показники по Великобританії та Японії.

В Україні формуванню золотого запасу керівництво приділяє досить великої уваги. Звичайно, не все виходить, як відображено у сухій статистичній звітності. Так, Законом України визначено поняття золотого запасу та порядок його формування за рахунок коштів НБУ. Він безперечно є державною власністю і складає певну частку золотовалютних запасів держави.

Українська влада неодноразово заявляла про власні амбіційні наміри щодо зміни такої ситуації в кращий бік (рис. 1, табл.).

Так, за даними World Gold Counsel, з серпня 2012 року по серпень 2013 року Україна збільшила свій золотий запас до 38,9 тон, тобто на 6,1 тон, що складало на той час 6,1 відсоток золотовалютних запасів. Але, існує така авторитетна думка, що нарощування золотих запасів відбувається лише за рахунок виключно внутрішніх резервів.

З аналізу даних таблиці 2 та графічного матеріалів рис. 1 слідує, що золотий запас держави постійно нарощувався з 2000 року у розмірі 13,40 тон і досяг він свого апогею в 2014 році на рівні 42,61 тон, або зріс на 218 відсотків, або у 3,18 рази. Після 2014 році відбулося його зниження у зв'язку з політичними негараздами та військовою агресією з 42,61 тон у 2014 році до 25,50 тон у 2017 році на 17,11 тон, або на 40,2 відсотки.

Рис. 1. Динаміка обсягів золотого запасу України за 1991 – 2017 роки, тон

Таблиця 1.

Динаміка обсягів золотого запасу України за 1991 – 2017 роки

Роки	Золотий запас, тон	Роки	Золотий запас, тон
1991	0,00	2005	16,17
1992	0,00	2006	24,26
1992	0,00	2007	25,19
1994	0,00	2008	26,16
1995	0,00	2009	26,69
1996	0,00	2010	27,15
1997	0,00	2011	27,65
1998	0,00	2012	29,21
1999	0,00	2013	36,08
2000	13,40	2014	42,61
2001	14,30	2015	23,60
2002	15,20	2016	27,37
2003	23,64	2017	25,50
2004	19,60		
2017 рік у відсотках до			
2000	190,20	2009	95,54
2001	178,32	2010	93,92
2002	167,87	2011	92,22
2003	107,86	2012	87,29
2004	130,10	2013	70,67
2005	157,69	2014	59,80
2006	105,11	2015	108,05
2007	101,23	2016	94,09
2008	97,47		

• Розраховано за даними НБУ України

Ефективне функціонування ринку золота та дорогоцінних металів, як показує досвід розвинутих країн світу, позитивно впливає на стан національних економік. Не є винятком і Україна. Організація торгівлі банківськими металами в Україні регламентована Законом України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» від 18 листопада 1997 р. № 637/97-ВР, а також «Положенням про організацію торгівлі банківськими металами на валютному ринку України»,

затвердженим Постановою Правління Національного банку України 24 лютого 1998 р. № 65.

Останніми роками має місце тенденція до зростання кількості банків, які бажають працювати з банківськими металами, і це свідчить про чималий потенціал розвитку даного ринку і можливості отримувати вигоду від операцій на ньому як для банків, так і для клієнтів. Ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на операції з банківськими металами на валютному ринку України мають ряд банків, при чому переважна частка яких розміщена в Києві та Київській області. Дозвіл на операції з банківськими металами на міжнародних ринках мають лише сім банків, серед яких АКБ соціального розвитку «Укрсоцбанк», АБ «БРОКБІЗНЕСБАНК», ВАТ Всеукраїнський Акціонерний Банк, ВАТ «Кредитпромбанк», ПАТ КБ «ПриватБанк», АКБ «ІМЕКСБАНК».

З виходом на ринок золота, за оптимістичними прогнозами окремих українських експертів вищевказаних великих банків, має зростати обсяг торгів банківським золотом. І як один з можливих наслідків, ціни на золото мають наблизитись до світових. За оцінками провідних експертів, золото у структурі вітчизняного ринку банківських металів складає орієнтовно 85 відсотків.

Особливістю ринку в Україні є той факт, що основним українським інвестором у золото є населення та іноді юридичні особи, зокрема страхові компанії. Структурно ринок золота в Україні складається з біржового ринку фізичного золота, міжбанківського ринку золота, роздрібного ринку золота та ринку ювелірних виробів. Уряд робить активні спроби, фактично це є виважена фінансова політика державницького типу щодо активізації ринку золота. Так, до конкретних кроків відноситься взаємне визнання всіх фінансових та базових золотих активів. Наприклад, зараз один банк може купити активи іншого банку, навіть, якщо це закордонний банк, тобто має місце певна лібералізація. Проводиться відповідна робота щодо розширення можливостей взаємодії банківської системи з населенням на прозорих взаємовигідних умовах з метою активізації вітчизняної фінансової системи.

Нарівні з поповненням за рахунок внутрішнього ринку, вагомим засобом нарощування золотого запасу держави є власний здобуток. Владні структури постійно заявляють про потребу у відродженні золотодобувної галузі, але геологічна розвідка та розробка золотоносних родовищ в Україні практично не ведеться. Так, золотодобувне підприємство «Мужиєвська золотодобувна фабрика» в Закарпатській області знаходиться в єдиному числі, яке займається такою діяльністю, але уже понад десять років воно не працює через брак інвестицій. Крім того, на розробку унікального за характеристиками «Клинцівського родовища» в Кіровоградській області також відсутні державні кошти та інвестиційні ресурси. На жаль, складні бюрократичні інстанції та відсутність системної державної підтримки різко знижує інвестиційну привабливість вітчизняної золотодобувної галузі. В фінансових умовах для України, які склалися, такий підхід не є економічно виправданим.

Взагалі, на території держави є досить багато проявів золота та декілька середніх та невеликих родовищ. Так, в Україні немає великих потужних родовищ золота. І за підрахунками вітчизняних вчених валовий запас золота в кам'яних породах оцінюється в 3 000 тон. Весь потенційний валовий запас золота видобути надзвичайно важко, але реальні промислові запаси оцінюються фахівцями приблизно 1 000 тон. Отже, виникає проблема прямої та непрямої державної підтримки видобування золота в Україні.

В сучасних складних економічних умовах, коли держава змушує брати міжнародні позики, оптимально було максимізувати нарощування власного золотого запасу шляхом скупки золотого брухту у населення, розвиток власного видобутку золота з прискоренням виходу на світовий ринок.

Висновки. У валютній сфері відбулися досить істотні зміни щодо ролі золота як засобу обігу і платежу. В умовах економічної кризи роль золота як надзвичайних

світових грошей істотно зростає. Сьогодні золотий запас існує в формі централізованих запасів в казначейських і державних банках, у формі приватних накопичень фізичних та юридичних осіб, у формі дорогоцінного металу, який використовується у галузях національної економіки. Обсяг золотого запасу України та є тенденцію до зростання. Так, з 13,40 тон у 2000 році він зростав і досяг свого апогею в 2014 році на рівні 42,61 тон, або зріс на 218 відсотків, або у 3,18 рази. Але після 2014 році відбулося його деяке зниження у зв'язку з об'єктивними чинниками на 40,2 відсотки і у 2017 році він склав 25,50 тон.

Характерною особливістю ринку золота в Україні є той факт, що основним українським інвестором у золото є населення та іноді юридичні особи, зокрема страхові компанії. Структурно ринок золота в Україні складається з біржового ринку фізичного золота, міжбанківського ринку золота, роздрібного ринку золота та ринку ювелірних виробів.

Уряд робить досить активні спроби у вигляді виваженої фінансової політики державницького типу щодо активізації вітчизняного ринку золота. Якщо ми порівняємо Україну з Білорусією, то ми побачимо, що темпи накопичення золотого запасу Білорусії значно перевищують аналогічний показник по Україні, хоча в абсолютному розмірі вони знаходяться орієнтовно в одному масштабі.

Нарівні з поповненням за рахунок внутрішнього ринку, вагомим засобом нарощування золотого запасу держави є власний здобуток. В сучасних складних економічних умовах, коли держава змушує брати міжнародні позики, оптимально було максимізувати нарощування власного золотого запасу шляхом скупки золотого брухту у населення, розвиток власного видобутку золота з прискоренням виходу на світовий ринок.

Список використаних джерел:

1. *Боришкевич О. В. Золото у сучасній економіці / Боришкевич О. В. // Бізнес інформ. – 2014. – №1. – С. 256-261.*
2. *Видолоб Д. В. Державна політика України у сфері ліцензування господарської діяльності з видобутку, переробки, виробництва дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та виробів з ним і торгівлі ними як засіб державного регулювання [Текст] / Д. В. Видолоб // Держава і право: зб. наук. пр. / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. - 2009. - №45. - С. 326 - 333.*
3. *Єфремова К. В. Особливості правового регулювання господарської діяльності на ринку виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння [Текст]: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 / К. В. Єфремова; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2009. - 213 с.*
4. *Золотовалютные резервы (ЗВР) Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://insiders.com.ua/spravochnik/zolotovalyutnye-rezervy>.*
5. *Золотовалютні резерви України та економічна безпека держави: законодавче врегулювання // Право України. – 2001.- № 8. – С. 61 – 64.*
6. *Маліченко О. М. Особливості правового регулювання ліцензування господарської діяльності у сфері обігу дорогоцінного каміння / О. М. Маліченко // [Електронний ресурс] Держава і право. - №48. - 2014. - Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/34652/14-Malichenko.pdf?sequence=1>*
7. *Михайловський О. В. Трансформація функцій золота у сучасній міжнародній економіці // актуальні проблеми економіки.- 2011.- №12. - С. 230-237.*
8. *Мировой рынок золота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cmmarket.ru>.*
9. *Олексин А. Г. Аналіз впливу економічних факторів на закономірності зміни цінової позиції ринку золота в умовах глобальної ринкової економіки / Олексин А. Г., Лисенко Ж. П. // Економіка і держава. – 2015. – №2. – С. 55-60.*
10. *Sait World Gold Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends>*
11. *Попівняк Ю. М. Проблеми функціонування ювелірної промисловості України у світовому контексті та шляхи її розв'язання / Ю. М. Попівняк // Актуальні проблеми економіки №9(147), 2013. - С. 62-69.*
12. *Світові ринки дорогоцінних металів: сучасний стан та основні чинники впливу / Бодрова Н. // Вісник НБУ. – 2011. – №7. – С. 26-32.*

References (BSI):

1. Boryshkevich O. V. *Gold in the modern economy* / Boryshkevich O. // *Business inform.* - 2014 - No. 1. - P. 256-261.
2. Vydolob D.V. *State policy of Ukraine in the field of licensing of economic activities in the extraction, processing, production of precious metals and precious stones and products with it and trade in them as a means of state regulation* [Text] / D.V. Vidolob // *State and right: save sciences Ave* / Institute of State and Law of V. Koretsky - 2009. - No.45. - P. 326 - 333.
3. Efremova K.V. *Features of legal regulation of economic activity in the market of articles of precious metals and precious stones* [Text]: diss. Cand. lawyer Sciences: 12.00.04 / K. V. Efremova; National lawyer acad. Ukraine to them Yaroslav the Wise. - Kh., 2009 - 213 pp.
4. *Gold and currency reserves (GCR) of Ukraine* [Electronic resource]. - Access mode: <http://insiders.com.ua/spravochnik/zolotovalyutnye-rezervy>.
5. *Gold and foreign exchange reserves of Ukraine and economic security of the state: legislative settlement* // *Law of Ukraine.* - 2001.- No. 8. - P. 61 - 64.
6. Malichenko O. M. *Features of legal regulation of licensing of economic activity in the sphere of circulation of precious stones* / O.Malichenko // [Electronic resource] *State and Law.* - No. 48. - 2014. - Access mode: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/34652/14-Malichenko.pdf?Sequence=1>
7. Mikhailovsky O. V. *Transformation of the functions of gold in the modern international economy // actual problems of the economy.* - 2011.- No. 12. - P. 230-237.
8. *Global gold market* [Electronic resource]. - Mode of access: <http://www.cmmarket.ru>.
9. Oleksin A.G. *Analysis of the influence of economic factors on the regularity of changing the price position of the gold market in the conditions of a global market economy* / Aleksin A.G., Lysenko Zh. P. // *Economy and the state.* - 2015 - No. 2. - P. 55-60.
10. *World Gold Council Website* [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends>
11. Popovnyak Yu.M. *Problems of functioning of the Ukrainian jewelry industry in the world context and ways of its solution* / Yu.M. Popovnyak // *Current problems of economy* No.9 (147), 2013. - P. 62-69.
12. *World precious metals markets: current state and main factors of influence* / Bodrova N. // *Bulletin of the National Bank of Ukraine.* - 2011. - No.7. - P. 26-32.

Keywords: legal; gold; metals; money; precious; legislation; stocks; market.

Ключові слова: правові; золото; метали; гроші; дорогоцінні; законодавство; запаси; ринок.

Ключевые слова: правовые; золото; металлы; деньги; драгоценные; законодательство; запасы; рынок.

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/3809733>